

TRANSANDANTAL SOSYOLOJİ

Ken Wilber

Derleyen: İzzet Erş

- Din, bebeksi büyü ve çocuksu mite geri dönüş veya bu aşamalardaki zihinsel saplantılarla açıklanmaktadır. Çocuksu mit özellikle Oedipal obje ilişkileriyle belirtilmiştir ve bu sebeple babalık ve ataerkil özdeşlendirmelere (*introjection*) ve daha sonra gelen seven, intikamcı, kıskanç, affedici gibi nitelikler yüklenen Tanrı (Yahova) hakkında bilmeyi istediğimiz her şey, yani semavî bir Tanrı gibi düşüncelere müsaittir...

En hafif eleştiriyi yapmak gerekirse, dinsel ilginin hepsi bebeksi-çocuksu idrakin göstergesi olsalar dahi, bu ancak dinsel ilginin kaynağını açıklayabilir; ama fonksiyonunu veya amacını, yani bağluları için anlamını ve toplumdaki fonksiyonunu açıklayamaz.

- Açık işlev düzeyinde dinsel semboller nesnel olarak doğru olmamakla birlikte (yağmur dansının gerçekte yağmur yağdırmaması gibi) gizli işlev düzeyinde bu törenler ve semboller gerekli ve yararlı "mantıklı" bir işlev sağlar; grubun dürülmesine, sistemin kendisini yeniden üretmesine yardım eder.

Din gerçekte dinsel değildir; kesin olarak Tanrı hakkında değil, fakat tamamen insanî toplumsal alışverişlerden ve etkileşimlerden müteşekkil değişik tanrı sembolleri hakkındadır.

Din esas olarak kendisi ne söylüyorsa odur. Eğer Buda ve Krishna iletişimsel düşüncesinde anlaşılır ve mantıklı ise ve aşkın bir varlıkla temas kurduğunu söylüyorsa, o zaman bizim tek başlama noktamız bu olmalıdır.

Krishna'nın, Hamlet'in veya bir kimsenin iç dünyasını veya anlamını yorumlamayla kendi bilincimizde yeniden üretmeli, temel mesajını kavramalıyız.

- *Tarihsel Hermönetik*: Eğer ben "günah" kavramının dinsel anlamını anlamak istiyorsam, bu sembolün kendisi ile ilgili tarihsel bağımı dikkate almalıyım. Çünkü bu dönemde günah olan şey diğer bir dönemde günah olmayabilir.

- Geçmişte tarihsel bir cennet bahçesinin belki mitik dinin Bronz çağında yeryüzünde olduğunu ve bu dönemden sonra sürekli bozulduğu da iddia edilir. Evrim gerçekte yozlaşma olduğu için ilk dönemler esasen daha yüksek, daha ileri aşamalardır. Ampirik bilim adamları için bu gülünç olsa da, J. Campbell, H. Smith gibi ölçülü ve saygın bilim insanları bu fikirden yararlanmışlardır.

- Nedensel/nihâî evre herhangi özel bir tecrübeyi gerektirmez; bilakis tecrübe edicinin kendisini aşmasını ve çözmesini, gözlemci prensibin ortadan kalkmasını gerektirir.

- Upanişadlar'da "Sen O'sun", "Bu, ruh Brahmandır", "Ben Brahmanım" gibi İsa'nınkine denk ifadelere rastlanır. Ancak herhangi bir kimsenin potansiyel olarak bu en üst kimliği kazanabilmesi ilkesi gnostik Hıristiyanlıkta korunmuşken. İsa'nın en üst kimliği kendisi ile birlikte alarak *üst makamlara* çıktığına inanılan zahirci-mitik Hıristiyanlıkta kaybolmuş, hatta reddedilmiştir.

- İnsanlık her evrede o evrenin unsurlarının uygun bir alışverişi ile kendini tamamen yeniden üretir. Doğal ortamdaki sağladığı yiyeceğin alışverişi ile fiziksel olarak yeniden üretir. Beden olarak canlılık ve cinsellik olarak yeniden üretir. Zihinsel olarak eğitim ve iletişim alışverişiyle yeniden üretir. Ruhsal olarak üstadlıktan müritliğe geçiş alışverişini yaşayarak yeniden üretir.

İhtiyaç veya dürtü düşüncesi, bir yapının kendisi ile ilgili obje-ilişkilerinin sağlanması gerektiğini, aksi durumda bu yapının yok olacağını ifade eder.

Her evrenin temelini önceki evre oluşturur. Ancak daha üst bir evre daha alt bir evreye dayanırken, üst evre alt evrenin bir sonucu veya onun tarafından oluşturulmuş değildir. Üst evre alt evrenin vasıtası ile ortaya çıkar; ancak ondan hâsil olmaz, civcivin yumurta kabuğundan meydana gelmemesi gibi. Örneğin akıl cinsel içgüdü yoluyla gelir, ama cinsel içgüdüden oluşmaz.

Daha alttakini kısmen aştığı için üst aşama alttakini bastırabilir. Örneğin cinsel arzu kendini bastıramaz ama akıl bu arzuyu bastırabilir; çünkü yapısal organizasyonda akıl cinsellikten daha yüksektir.

- Gelişme ve büyümenin başlıca iki boyutta gerçekleştiği görünür: *yatay evrimsel tarih* ve *dikey devrimsel aşkın*. Kısaca *nakledici* ve *dönüştürücü*. Nakledici gelişme belli bir evrenin dış yapısını uyarılma veya dış yüzeyini et ve kaslarını oluşturma sürecidir. Dönüştürme ise dikey bir değişim, önceki unsurların devrimsel bir yeniden organizasyonu ve yeni unsurların ortaya çıkışı, oluşumudur.

- Aktarmanın önemli fonksiyonu olan birleştirme, sağlama ve dengelemenin bizim mânâ tabu dediğimiz iki temel yönü vardır. Mânâ her evrenin *gıdasına* işaret eder: örneğin fiziksel gıda, coşkusal gıda (sevgi, aşk, bağlılık), zihinsel gıda (sembol, gerçeklik), mânevi gıda (aydınlanma, içbakış, sezgi).

- Zaman zaman kendinden geçme veya gizli bir takım şeyleri görme durumları yaşamasına rağmen bütün alt aşamalar benliğin temel eğilimleri ile kuşatılmıştır. Hatta bilgelere kıyasla azizler (keşişler demek isteniyor sanırım) daha nefsine veya ayrı benlik duygusuna kapılabilirler ve bu onların Tanrı ile, Tanrı olarak bütünleşmelerini, bu kimliği kazanmalarını engeller.

- Psiko-kültürel ürünler ölümü yenmenin ve reddetmenin kodlanmış sistemleri olarak görülebilir. Rank sadece büyüsel ve mitsel değil, rasyonel ürünleri ve tamamen mantıksal inançları da ölümsüzlük tasarımı gibi düşünmektedir.

Rasyonel ürünler ve mantıksal inançlar kısmen gerçeği arama sürecinde ortaya çıkan, kısmen de sürekliliği arzulayan, ölümsüzlüğü ümit eden, isteyen bir devamlılık arayışındaki ürünlerdir (“fikirlerim yaşamaya devam edecek...”).

Bu açıdan rasyonel olanı da dahil, kültür, ayrı benliğin ölüm karşısında gerçekleştirdiği bir şeydir: Ölüme mahkum olan ve bunun farkında olan benlik, bütün hayatını (bilinçli veya bilinçsiz olarak) hem kendi öznel hayatını kontrol ederek, hem de içsel bir ölümsüzlük beklentisinin zahirî ve görülebilir işaretleri olarak “sürekli” ve “zamansız” kültürel objeler ve kavramsal prensipler oluşturarak ölümü yenmeye/yadsımaya çalışmakla geçinir.

- Belirsizlik ve inanmazlık normal ve kaçınılmaz olduğu zaman (Büyüde: dans gerçekten yağmur yağdırır mı? Mitta: dünya gerçekten altı günde mi yaratıldı? Bilimde: Bing Bangdan önce gerçekten ne oldu? vs.) artık kişilik sisteminde artık sorgulama dürtülerinin devam etmesine izin verilmez, çünkü ölümsüzlük niteliklerini tehdit eder bir duruma girer.

- Gerçek mümin size “haklı” olduğunun bütün gerçeklerini açıklar ve eğer onun gerçekleri sağlam bir şekilde sorgulanırsa, o kişi bunu kişisel olarak algılama eylemine girer (çünkü gerçekte siz o kişinin ölümsüzlük tasarısını sorgulamış olursunuz). Onun inanç sistemi bir süreklilik politikasıdır. İtikad eden insan genellikle bir inançlar serisine sahiptir. Fakat dinsel ilgisi çoğunlukla inançla sınırlı değildir. Gerçekte çoğu zaman bu kişi niçin itikadının “doğru” olduğuna ifade edemez.

- Delikanlılık çağında anne-babaya karşı isyan büyük ölçüde çocuksu bağımlılıktan ve büyüsel mitik bilinçaltından kurtulmak veya onu aşmak için iç mücadelenin dışa yansıyan bir belirtisidir.

Özellikle ortodoks psikologlar ve sosyologların büyük bir çoğunluğu kişilik öncesi çaresizlik ve bir ebeveyn otoritesine bağımlılıkla manevî bir üstad aracılığı ile transpersonal teslimiyet ve boyun eğme arasındaki farkı söylemekten kaçınıyorlar veya bunu göremiyorlar.

- Psikologlar ormanlardan çok ağaçları inceleme eğiliminde, sosyologlar da ağaçtan çok ormanı inceleme eğiliminde olduklarından, bu disiplinlerin her zaman disiplinler arası diyalogla dengelenmesine ihtiyaç vardır. Bu özellikle de din sosyolojisi ve psikolojisi için gerekli gözükmektedir.

Ken Wilber, *Transandantal Sosyoloji*, İnsan Yayınları